

תפארת רפאל

מיסודו של הראשון לציין מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

עלון תורה והלכה לכל בני המשפחה

יוצא לאור ע"י תלמוד תורה ומפעלי חסד
"תפארת רפאל" **"עטרת שרה"**
ע"י רב רפאל זצ"ל בן פנחס זצ"ל ע"י שרה זצ"ל בת ד"ר עליה

פְּרֻשֵׁת: דְּבָרִים

עלון מס': 1,808 | תש"פ

ליקט וערך: הרב רפאל זבחי שליט"א
רב בק"ק "תפארת רפאל" תל-אביב

העלון נוסד בשנת תשמ"ה (1985)
בידי הרב שלמה זבחי שליט"א

הקשר המהותי בין פרשת דברים לתשעה באב!

פרשת דברים, הפותחת את ספר דברים, נקראת בכל שנה בשבת הסמוכה לתשעה באב. בפרשה זו פותח משה את נאום הפרידה שלו, המשתרע על פני כל ספר דברים, בו הוא בין היתר מוכיח את ישראל ומציג בפניהם את חזון העתיד. בפרשתנו, משה שב ומוכיח את ישראל בהרחבה על חטא המרגלים, אשר בעטיו נגרם לעם ישראל להסתובב במדבר ארבעים שנה, כשחלקו הגדול מת שם מבלי להיכנס לארץ. **קיים קשר מהותי בין פרשת דברים לתשעה באב,** שהרי חטא המרגלים והבכיה של עם ישראל בעקבות אי רצונם להיכנס לארץ היה בתשעה באב - "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר" (תענית כו:). בתוכחתו של משה רבנו משולב מסר נצחי לעם ישראל, שעתידי הטוב מותנה אך ורק במעשיו. ההקפדה על שמירת מצוות התורה היא זו שתקנה לעם שלווח וביטחון, והיא הערובה להמשך קיומו הנצחי. **ימי "בין המצרים" מציינים את הסבל והיגון של העם היהודי במשך הדורות,** ויחד עם זאת הם נושאים בתוכם את תקוות הגאולה העתידה ואת האמונה שבסוף הדרך ממתין לישראל טוב מוחלט.

מפני מה גלה עם ישראל מארצו? מן הסתם, אותן הסיבות שהביאו את החורבן והגלות, הן גם הסיבות המאריכות את הגלות, כך שחובה עלינו לסלקן כדי שהגאולה תוכל לבוא. עלינו לעמוד על הסיבות ולהכירן, ולשם כך נעיין בתשובה שכותב הנביא במגילת איכה: **"גלתה יהודה מעני ומרב עבדה, היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח, כל רדפיה השיגוה בין המצרים"** (איכה א ג'). **רבי שמשון רפאל הירש** מוצא בפסוק זה את הסיבות לגלות, והוא אומר שאין מדובר כאן רק בעוני ובעבודה של שעבוד תחת עול זרים אשר מאפיינים את ישראל בגלות, אלא בעיקר בעוני ועבודה אשר היוו את סיבת הגלות ולא את תוצאותיה. היה זה "עוני ורוב עבודה" מתוך עושר, גדולה ותפארת, שהייתה מנת חלקם של עם ישראל - **"העיר רבתי עם... רבתי בגוים, שרתי במדינות"**. העושר והכבוד עצמם הם מה שמכנה אותם הנביא "עוני ורוב עבודה" אשר בגללם גלתה יהודה.

נבאר את משמעות הדברים: בורא עולם מביטח בתורתו, שאם עם ישראל ישמור את התורה ומצוותיה באמונה ובלב שלם, אזי מובטח להם שכר גם בעולם הזה. הברכות המובטחות והשכר המיועד הם אמצעי ולא מטרה. הרווחה החומרית אינה תכלית לעם אלא היא אמצעי למען יוכל העם להמשיך לשמור ולקיים את התורה ובכך לזכות לחיי נצח (רמב"ם הלכות תשובה, ט'). בני ישראל שגו והסתנוורו מן העושר הרב. הם נתנו דעתם רק על הרווחה החומרית והתענוגות הרבים הנובעים מן העושר והשפע הזה, והם המירו את חיי התורה בחיי עושר. **"גלתה יהודה מעוני"** - מחמת העוני בנכסי הרוח, אשר היו התנאי היחידי והתכליתי היחידה של עושרה.

הנביא אומר: "כל רדפיה השיגוה בין המצרים". ביטוי זה - "בין המצרים", הוא מקור כל הצרות. כל הרודפים משיגים אותנו כשאנו "בין המצרים", כלומר, כשעם ישראל מרגיש שהוא נתון בתוך מיצר. כשהוא מרגיש שתורת ישראל מצרה חלילה את צעדיו. כשהוא מרגיש שצר לו המקום והוא רוצה לפרוק מעליו את עול המצוות ולצאת "למרחב". זו כוונת המילים: **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים"** (דברים ד ל'). כשעם ישראל ירגיש "צר", יתחילו הצרות. הנביא ישעיהו אומר: **"לך עמי, בא בחדריה, וסגר דלתך בעדה, חבי כמעט רגע עד יעבר זעם"** (ישעיהו כ"ו, כ'). הפתרון הוא לבוא לחדר ולסגור את הדלת. לשהות בתוך אוהלה של תורה ותחת כנפי השכינה, ולדעת שזהו המרחב הגדול ביותר. **האמת היהודית אומרת,** שמצוות התורה לא רק שהן אינן מגבילות, אלא להיפך, רק דרכן אדם יכול לצאת למרחב. אם נשנה את המבט שלנו ונדע מהו העושר האמתי, מהי העבודה האמתית והיכן כדאי לקבוע את מושבנו, נזכה שיקויים בנו דברי הנביא: **"ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעצוך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה, ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"** (סוף ההפסטה).

ביום המישי (ט' באב) צום תשעה באב! 1952 שנים לחורבן בית שני! סיום הצום 19:56

אלה הדברים (א, א) - **דברי משה** נמשכו 36 ימים, מא' שבט עד ז' באדר, וסימנך: **אלה** = בגימטריה 36.

אחד עשר יום מחרב (א, ב) - רמז לאחד עשר הימים שמתאבלים בהם על חורבן בית המקדש, תשעה ימים של חודש אב, שבעה עשר בתמוז ועשרה בטבת. (כלי יקר)

הואיל משה (א, ה) - **הואיל** אותיות **אליהו**, שכשם שמשה רבנו באר את התורה כך יבוא אליהו בעתיד ויפרש לנו את דברי התורה הסתומים שלא הוכרעו. (שם משמואל)

רב-לכם שבת בהר הזה (א, ו) - **לכם שבת** ראשי תיבות: **לוחות, כלים, משכן, שבת, ב' תורות**, כל אלו קיבלו ישראל בהר סיני. (שמנה לחמו)

ואת-יהושוע צויתי (ג, כה) - מלא עם ו'. 30 פעמים מוזכר יהושע בתורה ואחד מהם מלא שהוא כמו פעמיים. בסך הכל 31 פעמים כנגד 31 מלכים שכבש יהושע. (מהרי"ל דיסקין)

"ונחרם את כל עיר מתם" (ב, לד): **מתים** בצירי, הם מתים ממש ואינם בחיים, ואלו **מתים** בשוא, הם אנשים חיים, כמו **"מתי מספר"**, **"במתי מעט"**. וזוהי כוונת ה'אבן עזרא': **"אין בין חיים למתים אלא בנקודה**. וסימנך: החיים עומדים והמתים שוכבים". על משחק מילים זה, חדו חידה: **מתים** שוכבים - מתים. **מתים** עומדים - חיים. כיצד? התשובה היא: אם תחת המ"ם של **צירי** שהוא שוכב ולא עומד, משמעותו אדם מת שגם הוא שוכב ולא עומד. אולם אם יש שווא תחת המ"ם של **מתים**, שהוא עומד ולא שוכב, משמעותו אנשים חיים שעומדים ולא שוכבים.

"ולבן ונחצרת ודי זהב" (א, א) - **"נחצרת"** פירש רש"י **"במחלוקת קורח"**. אמר רבי חנוך הניך מאלכסנדר: למה נקרא שמו **נחצרת**? מפני שקורח ביקש לפתוח לעצמו חצרות ולנהוג **"מעשה רבי"** בעצמו...! **"הבו לכם אנשים"** (א, יג), אמר ה'**כתב סופר**": ישנם רבנים ומנהיגים אשר נשותיהם מביעות דעתן ומתערבות בעניני הציבור. נמצא שהציבור מונהג בידי הרבנית ולא על ידי הרב. לכן ביקש משה **"הבו לכם אנשים"**, שיהיו האנשים המנהיגים ולא הנשים...

שנון

מושגים ביהדות

בז' באב רנ"ב (1492), פורסם הצו של מלך ספרד פרננדו ואיזבלה **לגירוש כל יהודי ספרד** אשר סירבו להתנצר. הגירוש התבצע ביום המר והנמהר תשעה באב, ויצאו לגלות כשלוש מאות אלפי יהודים. רבי יצחק אברבנאל כינה את הגירוש חורבן הבית השלישי. חמש שנים אחר כך, נגזר גירוש גם על יהודי פורטוגל.

בתשעה באב אירעו צרות רבות לעם ישראל: בשנת ב'תמ"ט היה בו חטא המרגלים ונגזר על אבותינו שלא ייכנסו לארץ. בשעת ג'של"ח נחרב בו בית המקדש הראשון. בשנת ג'תתכ"ח נחרב בו בית המקדש השני. בשנת ג'תתצ"ה נחרבה העיר ביתר ואחר כך נחרשה ירושלים ונקראה 'איליה קפיטולינה'. בשנת ה'רנ"ב אירע בו גירוש ספרד. בשנת תרע"ד פרצה בו מלחמת העולם הראשונה. ומאורעות תרפ"ט.

ב"ב באב תשס"ה, **גורשו יהודי חבל עזה** ובמקומם באו צוררי ישראל, **ונקם ישיב לצרינו**.

סיפור השבוע

טירחתו של רועה נאמן

"איכה אשא לבדי טרחה ומשאכם וריבכם" (א,יב) שאל משה רבינו, הרועה הנאמן. הרועה לקבל מושג על טירחתו של רועה ישראל, יתבונן בסדר יומו של מרן החבי"ף, **רבינו חיים פלאגי זצ"ל**. אך הגיע לביתו והמון קידם פניו. לדיני תורה ולבוררויות, להתייעצות ולשאלות בהלכה, והוא קיבל על פני כולם בסבלנות ומאור פנים, שמע ושקל, פסק ויעץ, הורה וברך. רק כאשר האחרון שבהם הלך, הוגש לפניו התבשיל.

ואז נפתחה הדלת, מישוה בא. והרב, בטבעיות, הורה לסלק את הצלחת, כאילו סיים זה עתה לאכול. שאל הלה את שאלתו, קיבל תשובה, והצלחת שבה למקומה. וכך הייתה מובאת ומסולקת, מוגשת ומוסרת. עד שהשתרר שקט, איש לא בא, והרב סיים לאכול את התבשיל, שהתקרר בינתיים וטעמו פג. כשסיים לאכול, תמה: **"איך זה שאיש לא הפריע באמצע?"** גילה בנו את הסוד: אישה אחת באה, וביקשה לשאול שאלה. אבל אמרתי לה שאתה אוכל עתה, ותבוא בשנית. **"מי האישה"**, שאל הרב. **"אחת מקצה העיר**. ושאלה פעוטה לה, בדיני כשרות". קם הרב, לבש את גלימתו, ואמר לבנו: **בוא, נלך! לאן?** שאל הבן. **"אל האישה"**, ענה הרב. **"אתה - כדי להתנצל בפניה. ואני - כדי לענות על שאלתה..."**

תשעה באב הוא יום תענית מדרבנן, אשר מקורו בדברי הנביאים ונקבע במשנה לציון חורבן בתי המקדש - חורבן בית ראשון בשנת ג'של"ח (422 לפנה"ס) בידי צבאו של נבוכדנצר השני מלך בבל, וחורבן בית שני בשנת 70 לספירה בידי הצבא הרומי ובראשו המצביא טיטוס. התענית חלה ביום ט' באב, והיא מהווה את שיא האבלות של תקופת ימי בין המצרים. **בתענית זו** מתאבלים גם על אסונות נוספים שאירעו לעם היהודי לאורך הדורות, לאו דווקא בתאריך זה, ובמיוחד על אסונות שהתחוללו בתאריך סמוך לתשעה באב. **"בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר. משוכנס אב ממצטין בשמחה."** ~ משנה תענית ד' ו'

תענית זאת היא החמורה מבין ארבע התעניות על חורבן בית המקדש, ובניגוד לכל שאר התעניות מדרבנן, תענית זו נמשכת מערב עד ערב (ולא מבוקר עד ערב) וכוללת את כל חמשת העיניים הנהוגים ביום כיפור. בנוסף, כוללת התענית מנהגי אבלות מיוחדים, כמו ישיבה על הרצפה ואיסור על לימוד תורה. עם תחילת התענית נהוג לקרוא בציבור את מגילת איכה ולאורך היום לומר קינות על חורבן הבית ואסונות אחרים. במקרה שט' באב חל בשבת, התענית נדחית ל' באב. **בקינות** לפי נוסח עדות המזרח יש קינות ובהם אזכור גירוש ספרד (שהתרחש בסמוך לתאריך זה). לקינות לפי נוסח אשכנז, צורפו קינות על הריגת יהודי שפירא ורמיזא ומגנצא במסעי הצלב, ומאוחר יותר על פרעות ת"ח ות"ט. **לאחר ביאת המשיח** ובניית בית המקדש השלישי, תשעה באב, כשאר הצומות על החורבן, יהפוך ליום של חג ושמחה. אכ"ר

יוסיף חכמה

שבת חזון

שבת חזון היא השבת שלפני תשעה באב והאחרונה משבתות 'תלתא דפורענותא', ופרשת השבוע של שבת זו היא תמיד פרשת דברים. **הטעם שנקראת בשם שבת חזון:** על שם שמפטירים בה בישעיה (א, א): "חזון ישעיהו", ההפטרה עוסקת במצבו הרוחני הקשה של עם ישראל בזמן בית המקדש הראשון, מצב שהוביל לגלות עשרת השבטים ולחורבן בית המקדש. **טעם אחר:** על פי המדרש: "לא היו ימים טובים לישראל וכו', כי כל הימים שהיה בהם צרה יהיה נהפך לששון ולשמחה וליום טוב, וכן כתבו: "עוד חזון למועד", ר"ל שבת חזון יהיה ליום טוב גדול ועל כן נקרא על שם הנחמות". **טעם אחר:** לפי שהחודש הזה חציו זעם וחציו נחמה על כן נקרא שבת חזון, "חזון" ר"ת 'חציו זעם וחציו נחמה' לומר, שעוד ינחם אותנו ה'... **רבי לוי יצחק מברדיצ'ב** ביאר את השם "שבת חזון", על דרך הרמז, בכך שבשבת זו מראים לכל יהודי את בית המקדש השלישי, על מנת לעודדו לשפר את מעשיו ולזכות לבנין הבית.

גדולי ומאורי ישראל בתפילה ליד שריד בית מקדשנו הכותל המערבי

הראשון לציון רבינו אליהו בקשי דורון זצ"ל

הראשון לציון רבינו מרדכי אליהו זצ"ל

הראשון לציון מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ראש מועצת חכמי התורה רבינו שלום כהן שליט"א

הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א

הראשון לציון רבינו שלמה עמר שליט"א

אמרת השבוע

"מדוע לא בא המשיח גם אתמול גם היום? - מפני שאנו היום כשם שהיינו אתמול" (רבי מנדל מקוסוב)

דיני שבוע שחל בו תשעה באב

- א. אסור להסתפר בשבוע שחל בו ט' באב, וכן אסור לגלח הזקן. אבל שפם שמעכב את האכילה, מותר לגלחו. ואסור לגדולים לספר לקטנים, ומותר לאשה להסתפר בשבוע שחל בו ט' באב.
- ב. אסור להציע המיטה בסדינים מכובסים בשבוע שחל בו ט' באב, ואפילו מטפחות הידים ומטפחות אף ומפות השולחן אסור לכבסן. אסור לגדולים לכבס כסות הקטנים בשבוע שחל בו ט' באב, אבל בגדים שמלפפים הקטנים לגמרי [חיתולים], בודאי שמותרים בכביסה. ואפילו בגדי שאר קטנים, עד גיל שלש שנים, נוהגים להקל.
- ג. יש להתיר לספרדים לרחוץ כל הגוף בחמין מיום ראש חודש עד שבוע שחל בו ט' באב. וכל שכן שמותר להם להתרחץ בערב שבת חזון כל גופם, ולחפוף הראש בסבון ללא כל הגבלה. וקל וחומר שמותר לטבול אפילו במים חמים לכבוד שבת. ובשבוע שחל בו ט' באב המנהג להימנע מלהתרחץ בחמין, אבל בצונן מותר גם בשבוע שחל בו ט' באב. והאשכנזים נהגו להחמיר כדעת הרמ"א, שלא להתרחץ בחמין החל מראש חודש אב עד לאחר התענית, ובמקום צורך מותר גם להם להתקלח בצונן. אבל אסור להם להורות להחמיר לנוהגים כדעת מרן השולחן ערוך. ומותר להתרחץ במים חמים בשבוע שחל בו ט' באב, כשעושה כן לצורך רפואה כגון אשה מעוברת בחודשה, וכדומה.
- ד. אסור לקנות בגדים חדשים ונעלים חדשות, אבל נעלי גומי לצורך ט' באב, מותר לקנות וללבושן בט' באב, אך טוב שינעלם קצת קודם שבוע שחל בו ט' באב. חלוק ואנפילאות חדשים אסור ללבושם בשבוע שחל בו ט' באב, אבל קודם לכן מותר. ובגדים חשובים שטעונים ברכת שהחינו, בלאו הכי אי אפשר ללבושן כבר מ"ז בתמוז. מותר לקנות קורות עצים לרהיטים או לבנין בימים שאחר ראש חודש אב. ויש נוהגים להחמיר שלא לקנות עצים להסקה בימים אלו. ומותר לקנות בד לתפור בגד אחר ט' באב.
- ה. יש נוהגים להחמיר שלא ללמוד בערב ט' באב אחר חצות היום, אלא בדברים המותרים ללמוד בט' באב, כגון מדרש איכה, הלכות ט' באב, הלכות אבלות, וכדומה. ונראה, שאם יש לו צער כשאינו לומד כדרכו בכל ימות השנה, רשאי ללמוד בערב ט' באב אחר חצות במקום שלבו חפץ. והמחמיר ללמוד דוקא בדברים המותרים ללמוד בט' באב, תבוא עליו ברכה, ובכל ענין יזהר שלא יבטל כלל מלימודו מחמת כן.
- ו. בסעודה המפסקת שאוכל אחר חצות היום אסור חכמים לאכול שני תבשילים, ואפילו בישראל מין אחד בשתי קדרות, אלא שאחד עבה ואחד רך גם זה נחשב שני תבשילים, ואסור לאכול משניהם בסעודה המפסקת. כל מה שדרך לערב בתבשיל בשאר ימות השנה, כגון אפונים ובצלים וביצים טרופות וכדומה, נחשב הכל תבשיל אחד, ולכן יש סועדים לבם בסעודה המפסקת בתבשיל עדשים עם ביצים טרופות בקדרה, מפני שהוא מאכל אבלים. ואין לעשות כן אלא במקום שדרך לבשל כן גם בשאר השנה, אבל אם עושים כן רק על מנת לאכול משני מינים אלו, יש לאסור. פירות חיים מותר לאכול מהם אפילו כמה מינים, אבל פירות כבושים דינם כמבושלים.

חז"ל דרשו את הפסוק (ישעיה סו י'): 'שמחו את ירושלים, וגילו בה כל אהביה, שישו אתה משוש, כל המתאבלים עליה'. מכאן אמרו: כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה. ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה (תענית ל:). "כה אמר ה'... צום החמישי (ט' באב) יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים" (זכריה ח יט)

הזמנים לפי לוח "אור החיים" המבוסס על פסקי מרן הגר"ע יוסף זצ"ל

ידיעות	ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
ביטול השבת	7:26	7:24	7:27	7:24
ציאת השבת	8:17	8:14	8:17	8:14
רכישת תם	9:11	9:08	9:11	9:08

עלון השבוע ליזכות הבחור החשוב
ה"ה רפאל יוסף בן הרב שלמה הי"ו
יהי רצון שיזכה לחופת חתנים בקרוב
ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח - אמן

פְּרִשַׁת הַשְּׁבִיעִי

דְּבָרִים
(שבת חזון)

הַפְּטָרָה
"חזון ישעיהו"
ישעיה א'

תלמוד תורה לילדים
שיעורי תורה ויחזקת לבנות
כלל ובנות מדרש
בגדים חורגים
קידוש החוקים
מכון הנצחנות ספרים וחקי סתבי יד
הצגה לחזנות החיילים בבית
עזרה לנזקקים
חודרת רוחנית לעולים חדשים
מועד עלייה לאמירת החיילים
שבתון תדרי